

Cséri Zoltán – Hirják András Péter

A fogvatartottak foglalkoztatása és a kapcsolódó gyakorlati problémák a Közép-Dunántúli Országos Bv. Intézetben és az Annamajori Kft.-nél*

Az intézetnél folyó elítélt-munkáltatás sajátosságai

Az elítéltek munkáltatása a szabadságvesztés végrehajtásának fontos része. Célja az, hogy elősegítse az elítélt testi és szellemi erejének fenntartását, lehetőséget adjon a szakmai gyakorlottság megszerzésére és fejlesztésére, és ezáltal megkönnyítse, hogy a szabadulása után a társadalomba beilleszkedjék.

Az elítéltet a büntetés-végrehajtási intézet adottságainak megfelelően kell társadalmilag hasznos munkával foglalkoztatni. A munka kijelölésénél figyelembe kell venni az elítélt testi és szellemi képességeit, lehetőség szerint a szakmai képzettségét és érdeklődését is. Az elítéltnak a munkavégzéssel kapcsolatos jogaira és kötelezettségeire a munkajog általános rendelkezései az irányadók, a büntetés-végrehajtás sajátosságaiból fakadó eltérésekkel.

Munkáltatásnak minősül az elítélt szervezett foglalkoztatásának az a formája, amikor a munkavégzés rendszeresen, díjazás ellenében történik. A foglalkoztatás körébe tartozik – a munkáltatáson kívül – az iskolai oktatás, a díjazás nélküli munkavégzés, a terápiás foglalkoztatás, a művelődés, a sport-, a személyiségfejlesztő-, illetve a gyógyító-rehabilitációs programokon való részvétel.

A munkáltatás formái:

- Az elítéltet munkával az intézet, vagy az e célra alapított gazdálkodó szervezet (a továbbiakban: munkáltató) foglalkoztatja.
- A munkáltató szerződése alapján az elítélt más gazdálkodó szervezetnél is végezhet munkát.
- A költségvetési munkáltatás.

A Befogadási és Foglalkoztatási Bizottság tevékenysége

A fogvatartottak munkahelyre történő beosztását a Befogadási és Foglalkoztatási Bizottság (BFB) végzi. Az intézetünkben működő BFB folyamatosan törekszik a munkahelyek létszámigényének kielégítésére, azonban ez az utóbbi időben nem mindig sikerült. A probléma abból adódik, hogy a változó fogvatartotti állományból egyre nehezebb kiválogatni azokat a dolgozókat, akik megfelelnek az adott munkahely biztonsági követelményeinek, illetve rendelkeznek a munka végzéséhez szükséges szakképesítéssel.

Az elítéltet a BFB a fogvatartás biztonságára való veszélyesség növekvő mértéke szerint az I., II., III., IV. biztonsági csoportba sorolja. A foglalkoztatás egyik fő szempontja ez a besorolás, mivel a munkahelyek is különböző bizton-

---

* A Kriminálexpón – 2009. május 6-án – elhangzott előadás szerkesztett változata.

sági csoportba vannak sorolva. Megjegyzendő, hogy a fogvatartottak több mint fele a III-as biztonsági csoportba van sorolva. Ennek egyik fő oka, hogy folyamatban lévő büntetőeljárás van velük szemben.

Jelenleg 360 fő fogvatartottat foglalkoztatunk intézetünkben. 70 főt egészségügyi okok miatt nem lehet munkába állítani. Az intézetnél foglalkoztatott III-as biztonsági csoportba sorolt fogvatartottak közül 87 fő folytat általános iskolai tanulmányokat, őket más munkába beosztani nem lehet. Elmondható, hogy a munkára alkalmas fogvatartottak 68%-a jelenleg dolgozik. A nagyszámú III-as biztonsági csoportba sorolt fogvatartott teljes körű munkáltatása nem megoldott. Ha az általános iskolai létszámot levonjuk, látható: annak ellenére, hogy a fogvatartottak több mint fele a III-as biztonsági csoportba van sorolva, az ilyen munkahelyek létszámigénye a legkevesebb.

Az egészségügyi alkalmasság tekintetében további problémát jelent, hogy azoknál a fogvatartottaknál, akik képesek nehéz fizikai munkát végezni, is vannak további korlátozások (pl. 20 kg-ig emelhet, poros, füstös munkahelyen nem foglalkoztatható, tartós állást igénylő munkahelyen nem foglalkoztatható stb.), amelyeket a munkahelyre történő besorolásnál figyelembe kell venni.

Amennyiben a BFB a felmerülő létszámigényeket az adott hónapban nem tudja kielégíteni, akkor azt írásban jelezzük a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Szállítási és Nyilvántartási Főosztályára, megjelölve, hogy milyen biztonsági csoportba sorolt, és milyen szakképesítéssel rendelkező fogvatartottra lenne szüksége intézetünknek.

A bevételek alakulása, szerződések

Intézetünk a költségvetési támogatás mellett a szabad kapacitás kihasználásával igyekszik növelni működési bevételeit. A működési bevételeken belül jelentős részt képvisel az intézet és más gazdálkodó szerv között a fogvatartottak foglalkoztatására létrejött szerződésekből származó bevétel.

A fogvatartotti foglalkoztatást szolgáló szerződéseink a következők:

- Az Elamen Kereskedelmi és Vendéglátó Zrt. a 2003-ban létrejött szerződés alapján 30 fő fogvatartottat foglalkoztat az általa bérelt intézeti főzőkonyhán.
- A Fővárosi Csatornázási Művek Zrt. a szintén 2003-ban létrejött szerződés alapján 40-50 főt foglalkoztat segéd- és betanított munkára, valamint 2005 óta szerződéssel – a megrendelő igénye szerint – 5-19 főt foglalkoztat festő-mázoló munkára.
- Az Eurobinia Hungary Kft. a 2006. évtől szerződéssel 15-40 főnek ad munkát külső munkahelyén, valamint ugyancsak 2006-tól 10-20 főt foglalkoztat faipari segédmunkára az intézet területén lévő telepén.

A fogvatartottak munkabére

A munkáltató – szabályzatában – az elítéltek által ellátható munkákat, illetve munkaköröket a szakképzettség és a munkafeltételek alapján minősíti, és kategóriákba sorolja, valamint az alaplunkadíj figyelembevételével megállapítja a besorolás szerinti munkadíjakat.

A besorolásról és munkadíjról a munkáltató az elítélteket a munka megkezdése előtt írásban tájékoztatja. A fogvatartottak munkabére – a jogszabályi előírások szerint – az előző év minimálbérének az 1/3-a. Ennek megfelelően az alapmunkabér a 2009. évben 23 000 Ft/fő/hó, a terápiás foglalkoztatásban

részesülők és a kényszergyógykezelték bére 7 667 Ft/fő/hó.

Az intézeti költségvetési munkáltatásban és a szerződés alapján külső cégnél foglalkoztatott fogvatartottak munkabérének az intézet számfejtési és egyenlíti ki, míg az Annamajori Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft.-nél munkát végző fogvatartottak munkabérének számfejtését és a letéti számlára történő utalást a Kft. végzi.

2006-tól – az azt megelőző évektől eltérően – a munkabérek kiegyenlítésében a Kft.-nek nincs elmaradása, a munkabérek minden hónapban átutalásra kerülnek a letéti számlákra.

Útkeresés a foglalkoztatás tekintetében

A fogvatartottak szabadulás utáni könnyebb beilleszkedése érdekében intézetünk több éve általános iskolai oktatást szervez. Néhány adat az elmúlt évek oktatásáról:

2005-2006. tanév:

Beiskolázott fogvatartotti létszám: 130 fő

Képző intézmény: Pannon Oktatási Központ, Dunaújváros

2006-2007. tanév:

Beiskolázott fogvatartotti létszám: 93 fő

Képző intézmény: Pannon Oktatási Központ, Dunaújváros

2007-2008. tanév:

Beiskolázott fogvatartotti létszám: 117 fő

Képző intézmény: Europa Educatio Non-profit Kft., Dunaújváros

2008-2009 tanév:

Beiskolázott fogvatartotti létszám: 117 fő

(A jelenlegi létszám: 94 fő)

Képző intézmény: Europa Educatio Non-profit Kft., Dunaújváros

A társadalmi reintegráció, a szabadultak könnyebb beilleszkedése, munkavállalása érdekében intézetünk a Kft.-vel közösen törekszik arra, hogy a fogvatartottak minél szélesebb körét ellássa szakmával a szabadulás idejére.

Tanfolyamok 2006-ban:

Számítógépező	17 fő	(Székesfehérvári Regionális Képző Kp.)
Nehézgépező	21 fő	(Székesfehérvári Regionális Képző Kp.)
Könnyűgépező	22 fő	(Székesfehérvári Regionális Képző Kp.)
Sütőipari munkás	19 fő	(Pécsi Regionális Képző Központ)
Könnyűgépező	20 fő	(Pécsi Regionális Képző Központ)
Összesen:	99 fő	

Tanfolyamok 2007-ben:

Nehézgépező	19 fő	(ALBASAFE KFT.)
Könnyűgépező	15 fő	(ALBASAFE KFT.)
Sütőipari munkás	34 fő	(Pécsi Regionális Képző Központ)
Állatgondozó	17 fő	(Pécsi Regionális Képző Központ)
Szobafestő-mázoló	12 fő	(Burgerlandi Felnőttképzési Intézmény)
Összesen:	97 fő	

Tanfolyamok 2008-ban:

Könnyűgépező	31 fő	(ALBASAFE KFT.)
Nehézgépező	25 fő	(ALBASAFE KFT.)
Sütőipari munkás	16 fő	(Pécsi Regionális Képző Központ)
Összesen:	72 fő	

A minél szélesebb körű képzés és foglalkoztatás céljából intézetünk elkészített egy pályázat-tervezetet, melynek a „Konstruktív életvezetésre ítélve” címet adtuk. A dokumentum címe szerint is feladatunknak érezzük az egyéni- és a társadalmilag is hasznos életvezetési modell közvetítését a fogvatartottak számára.

A pályázat-tervezetben a Közép-Dunántúli Országos Bv. Intézet koordinálja a programot, ellenőrzi az egyes programszakaszok megvalósítását, lehetővé teszi a pedagógusok és az elítéltek részvételét, felel a pénzügyi terv megvalósításáért. Az Európa Educatio Non-profit Kft. és az általa fenntartott Mezőföld Gimnázium és Szakiskola felel az oktató-személyiségfejlesztő és a szakképző program végrehajtásáért, az oktatási feladatok megszervezéséért és elvégzéséért. Biztosítja az oktatás személyi feltételeit, folyamatosan ellenőrzi a pedagógiai munka hatékonyságát.

Az Annamajori Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft. – a tervek szerint – a kertészeti szakképzés gyakorlati ismereteinek átadásában vállalna szerepet.

A pályázat-tervezet felzárkóztató-oktató, személyiségfejlesztő programokra, valamint szakképzésre és szakmai képzésre oszlik. A projekt óraszámának közel 50%-át a szakmai képzés teszi ki. A következő OKJ-s szakmák képzését terveztük:

- asztalosipari munkás
- kertész, dísz- és gyógynövénytermesztő
- népi kézműves.

Az *asztalosipari szakma* a keresett szakmák közé tartozik. Ezt a szakmát azoknak ajánljuk, akik az általános iskolai oktatásban vesznek részt. Tanulóink megtanulják az asztalosipari gépek használatát, a gyártás- és anyagtechnológiákat, önállóan dolgozni tudó szakemberekké válnak.

A kertész, dísz- és gyógynövénytermesztő szakkal kapcsolatban ki kell jelenteni, hogy – mivel az intézet mellett működő Kft.-nél mezőgazdasági termelés is folyik – fontosnak tartjuk a mezőgazdasági szakmák oktatását is. Tervezetünkben kiemelt figyelmet fordítottunk a gyógynövények termesztésére, feldolgozására és értékesítésére. Természetesen ehhez a szakképzéshez az Annamajori Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft. segítségére is szükség van.

A népi kézműves szakma elsajátítását azért tartjuk időszerűnek, mert a mai világban a tárgyak használati értéke mellett egyre nagyobb szerepet kap azok esztétikuma is. Tapasztalataink alapján elmondhatjuk, hogy a fogvatartottak nagy része kiváló kézügyességgel rendelkezik. Munkáik igényességet, kreativitást tükröznek. Ezen a szakmán belül a kosárfonó, a szövő, a fazekas, illetve a gyékény- szalma- csuhétárgy készítő rész-szakképzéseket lehetne megszervezni. A kosárfonás, a szövés, továbbá a gyékény, szalma, csuhé tárgyak készítése viszonylag könnyen megtanulható, és a kisebb tárgyak elkészítése nem igényel nagy kézügyességet és anyagköltséget. A fazekasságon belül préselessel, illetve öntéssel könnyen értékesíthető használati tárgyak is elkészíthetők minimális kézügyességgel. Terveztük kályhacsempe készítését is, ami szintén öntési technikával készül.

A csoportokat maximum 12-15 fősnek gondoltuk, összesen 7 csoport indítását terveztük, hat csoportot a baracscai objektumban, egy csoportot pedig a székesfehérvári objektumban szeretnénk indítani. A tervünk az, hogy a szakmai képzések OKJ-vizsgákkal záruljanak, amelyeken a szakmát felügyelő minisztérium biztosítja a vizsgabizottság elnökét. A fenti képzéseket a bv. intézet szakemberei, valamint a Mezőföld Gimnázium és Szakiskola oktatói végeznék, a termékek bemutatásában, értékesítésében Adony és Martonvásár önkormányzata vállalna szerepet. Ezekben a városokban lehetőséget kaptunk kiállítások és karitatív vásárok szervezésére.

A szakképzésekről

A fogvatartottak motiváltsága évről-évre nő a szakmai képzésekben való részvétel iránt. Sokan remélik, hogy az itt megszerzett szakma biztos megélhetést jelenthet a családnak.

A 2008-as sütőipari munkás tanfolyam – állami normatív támogatás igénybevételeivel – a Pécsi Regionális Képző Központ szervezésében zajlott le. Tavaly januárban könnyűgépezelő és nehézgépezelő tanfolyamot hirdettünk meg, azonban a program beindításához a Szociális és Munkaügyi Miniszté-

rium engedélye júliusban érkezett meg, így csak az év második felében tudtuk elindítani a tanfolyamokat. A gépkezelő tanfolyamokat – amelyek közül egy nehézgépkezelői, kettő pedig könnyűgépkezelői volt – az ALBASAFE Kft. lebonyolította le a „Lépj egyet előre” program keretében.

A „Lépj egyet előre” program a börtönbe került emberek „nagy lehetősége” a tisztességes munkához szükséges szakma megszerzésében. A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a programhoz való csatlakozással járó adminisztratív feladatok és a pályázatok elbírálásának hosszú átfutási ideje következtében elveszik a lehetőség. Nagy csalódás ez számunkra, a fogvatartottak számára és a képzést végző központok számára is. Sajnálatos továbbá, hogy a tavalyi év során indított tanfolyamok, amelyek a „Lépj egyet előre” program keretében kerültek lebonyolításra, nem kapták meg a támogatást a minisztériumtól. Ez a tény a fogvatartottak körében is felháborodást keltett, hiszen a tanfolyam sikeres elvégzéséért járó összességében közel 70 000 Ft-os támogatást nem kapták meg. Az ALBASAFE Kft. jelenleg is tárgyalásokat folytat a támogatás ügyében. Reméljük, hogy a tárgyalások eredményre vezetnek, és a képzések megkapják az ígért támogatást, s ezáltal a fogvatartottak is a nekik járó összeget.

A szakképzések visszatérő problémája a bizonyítványok, adószámok és személyi igazolvány számok beszerzése, amelyben nagy segítséget nyújtanak az intézetben dolgozó pártfogók.

A jövőre nézve sajnálatosan előrevetíthető, hogy az új Országos Képzési Jegyzék kiadása jelentősen megnehezíti majd a börtönökben a szakképzések lebonyolítását. A jegyzék sajnos olyan képzési előírásokat, illetve elemeket ír elő, amelyek tárgyi és gyakorlati feltételeit „börtönkeretek” között nehézkes a képzést végző intézményeknek megvalósítani. További hátrány, hogy a támogatások a régiókban kiemelt hiányszakmák estében járnának, így – tekintve Fejér megye jó munkaerő-piaci ellátottságát – ez olyan szakmai képzésekre adna lehetőséget, amelyekre a fogvatartottaknak vagy nincs igényük, vagy az intézet nem felel meg képzési helynek.

Sajnálatos, hogy a képzési jegyzék összeállításában nem emelik ki a büntetésüket töltő, később munkavállalóként a munkaerő-piacon megjelenő embereket, hiszen intézetünkben nem csak Fejér megyei bűnelkövetők vannak elhelyezve, valamint társadalmilag elvárható lenne az elítéltek támogatása egy tisztességes szakma megszerzésében.

Valószínűsíthető, hogy az új jegyzék előírásaként szerepel majd, hogy a képző intézmények csak a régiójukban képezhetnek majd szakembereket, így egy gyümölcsöző együttműködést leszünk kénytelenek feladni a Pécsi Regionális Képző Központtal, de reméljük, hogy ez nem fog megtörténni. Szerencsés lenne, ha az intézet – „országos” státuszára tekintettel – több, régió kívüli képzőközponttal tarthatná a kapcsolatot, hiszen szinte az egész ország területére szabadulnak tőlünk szakmai ismeretre vágyó emberek, akiknek a szakma-szerzés a sikeres újrakezdés eszköze lehet.

Az idei évre még csak az ALBASAFE KFT. tervezett velünk tanfolyamokat az előzetes igényfelmérés szintjén (az előző két évhez hasonlóan könnyűgép-

kezelő és nehézgépkészítő tanfolyamokról van szó), azonban a Foglalkoztatási Hivatal ez idáig még nem döntött a támogatások sorsáról.

Az Annamajori Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft. is tárgyalásokat folytatott egy debreceni képzőközponttal sütőipari munkás, kertész, szobafestő-mázoló, gépi-fejő szakmunkások képzésére, de az előzetes igényfelmérések óta az együttműködésről új információval nem rendelkezünk.

Az Intézet és a Kft. közös érdeke a fogvatartotti foglalkoztatás bővítése, így mindketten folyamatosan keresik a módját annak, hogy a foglalkoztatott elítéltek köre minél szélesebb legyen. Ennek érdekében törekszünk a külső kapcsolatok bővítésére, például közös tárgyalásokat folytatunk a Székesfehérvári Városgondnoksággal. Az elképzelések szerint a Kft. tulajdonában lévő ipari csarnok területén – a Kft.-n keresztül – folyhatna munkáltatás szerződés keretében a Városgondnokság üzemeltetésében lévő tárgyak karbantartására, felújítására.

Megjegyzendő, hogy továbbra is igyekszünk olyan lehetőségeket keresni, amelyek lehetővé teszik a nagyszámú III. biztonsági csoportba sorolt fogvatartott foglalkoztatását.

A Kft. helye és szerepe fogvatartottak munkáltatásában

A Kft.-nél munkát végzők létszáma az elmúlt három évben a következőképpen alakult:

- 2006-ban 230 fő,
- 2007-ben 275 fő,
- 2008-ban 203 fő volt az állományi létszám.

Mezőgazdasági cég lévén magas az idénymunkát végzők aránya. Az ilyen jellegű munkáltatás általában áprilisban kezdődik és októberig tart. Ebben az időszakban az állományi létszám felét meghaladó azon elítéltek száma, akik a növénytermesztésben dolgoznak. Az adatokat értékelve feltűnő az, hogy milyen drasztikusan csökken a szakmunkások száma:

- 2006-ban 73,
- 2007-ben 44,
- 2008-ban 13 fő volt a szakmunkások átlagos létszáma.

Ennek a folyamatnak köszönhető, hogy azokat a munkahelyeket, melyek képzett munkaerőt igényeltek, meg kellett szüntetni.

Ha biztonsági csoportba sorolás szerint vizsgáljuk az igényelt létszámot, megállapítható, hogy az I-es és II-es biztonsági csoportba sorolt elítélteknél a munkáltatott és az igényelt létszám között nagy eltérés nincs. Fontos felhívni a

figyelmet azonban arra, hogy például az I-es biztonsági csoportba sorolt elítélteknél az igényelt 18 fő és a munkáltatott 13 fő közötti 5 fős különbség közel 30%-os hiányt jelent. A III-as biztonsági csoportú elítélteknél az idénymunkák alkalmával jelentkező létszámgigény többszöröse az évközi igénynek, s ezt a létszámot az utóbbi időben már egyre nehezebb feltölteni. Ennek okai a fogvartartottak romló egészségügyi státusza, a lecsökkent intézeti létszám, illetve egy új jelenség, miszerint az elítélt nem is hajlandó dolgozni. Ez utóbbi azzal magyarázható, hogy felnőtt egy olyan nemzedék, melynek már a szülei is különböző segélyekből éltek, így egyáltalán nincs előtte példa: milyen az, ha valaki munkával keresi meg a pénzt a mindennapi betevőre.

A lecsökkent elítéltilétszám, illetve az Intézet által foglalkoztatottak magasabb száma miatt potenciálisan csökkent a Kft.-ben foglalkoztatható elítéltek száma. Ennek következtében több intézkedést kellett meghozni, hogy áthidaljuk ezen problémákat. Az intézkedések a következők voltak:

1. Azokat a munkahelyeket, ahol nem termelő tevékenység folyt, megszüntettük.
2. A megszüntetett munkahelyekről a létszámot átcsoportosítottuk a frekvenciáltabb helyekre.
3. A létszámhoz igazodó munkaidőrendet alakítottunk ki.
4. Ösztönzési rendszert dolgoztunk ki.

Az ösztönzési rendszer célja nem csupán a nagyobb teljesítmény ösztönzése, hanem, hogy egyáltalán az elítéltet munkára serkentsük. Az ösztönzési rendszer kidolgozásában a BVOP gazdasági társaságokat felügyelő főosztálya segített nekünk, segítségüket ezúton is köszönjük.

Külön foglalkozni kell a III-as biztonsági csoportba sorolt elítéltek munkáltatási lehetőségeivel. Társaságunknál a zöldségfeldolgozó üzemen kívül az ipari csarnokban van lehetőség különböző típusú betanított munkák végzésére. A gazdasági változások azonban nálunk is éreztették hatásukat. A betanított munka iránti igény nagymértékben csökkent, a hagyományos betanított munka helyett a nagyobb precizitást igénylő munkák iránt nőtt a kereslet. A gazdasági válság azonban ezt a lehetőséget gyakorlatilag megszüntette társaságunknál.

Néhány gondolat erejéig foglalkozni kell a munkahelyi specialitásokkal is. Vannak olyan munkahelyek, amelyek különleges igényt támasztanak az ott dolgozókkal szemben. Ilyen például a tehenészet fejőháza. A telep fizikai adottságai miatt II-es biztonsági csoportba sorolt elítéltek munkáltathatók itt. Azoknak, akik a fejőházban dolgoznak, nemcsak az egészségügyi alkalmasságnak kell, hogy megfeleljenek, de kívánalom, hogy az állatoktól ne féljenek, és az írással-olvasással se álljanak hadilábon, hiszen a tehének krotália számát, a fejőberendezés kijelzőjét le kell tudni olvasni.

A létszámproblémák enyhítése érdekében az Intézet és a Kft. közösen keresi a megoldást. Jelen pillanatban a legnagyobb vonzereje a különböző tanfolyamoknak van. Társaságunk az állattartáshoz kapcsolódó tanfolyamokat, valamint sütőipari tanfolyamot szokott szervezni. A tanfolyamot sikeresen elvégzők a munkalehetőség és a bér mellett bizonyítványt is szerezhetnek, amellyel a szabadulás után nagyobb eséllyel tudnak megjelenni a munkaerő-piacon.